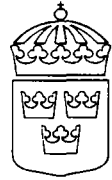


Socialförsäkringsutskottets betänkande 1989/90:SfU15 Arbetskadeförsäkringen



1989/90
SfU15

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande dels riksdagens revisorers förslag 1989/90:8 angående arbetskadeförsäkringen, dels motioner väckta med anledning av revisorernas förslag och motioner om arbetskadeförsäkringen väckta under den allmänna motionstiden.

Riksdagens revisorer, som har granskat vissa områden med anknytning till arbetskadeförsäkringen, riktar kritik mot försäkringen på flera punkter. Revisorerna föreslår att principen om att arbetsbetingad nedsättning av arbetsförmågan skall kompenseras högre än annan arbetsförmågenedsättning tas upp till allvarlig prövning. Utskottet redovisar bakgrunden till den nuvarande arbetskadeförsäkringen och vidhåller att skada som beror på arbetet, i vart fall efter det akuta sjukdomsstadiet, genom försäkringsskydd skall kompenseras med högre ersättning än annan skada.

Revisorerna lägger även fram förslag om arbetskadeförsäkringens finansiering och åtgärder för att förbättra arbetsmiljön m.m. Utskottet föreslår att revisorernas förslag i dessa delar överlämnas till regeringen inför bl.a. den aviserade översynen av arbetskadeförsäkringen.

I betänkandet behandlas också motionsyrkanden om att ersätta arbetskadeförsäkringen med en obligatorisk försäkring som arbetsgivaren tecknar i försäkringsbolag. Vidare behandlas motioner om en ökad samordning mellan sjuk- och arbetskadeförsäkringen.

Utskottet behandlar i betänkandet även vissa andra motioner angående arbetskadeförsäkringen.

Förslaget

I riksdagens revisorers förslag 1989/90:8 angående arbetskadeförsäkringen hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna anfört angående arbetskadeförsäkringen.

Motionerna

Motioner väckta med anledning av förslaget

1989/90:Sf40 av Gullan Lindblad m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt utredning och förslag syftande till reformering av arbetsskadeförsäkringen enligt den i motionen anvisade modellen,
2. att riksdagen i avvaktan på en reformering av arbetsskadeförsäkringen beslutar att samordningen mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen skall förlängas från 90 dagar till 180 dagar fr.o.m. den 1 juli 1990.

1989/90:Sf41 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen avslår förslaget att till allvarlig prövning ta upp principen om att arbetsbetingad nedsättning av arbetsförmågan skall kompenseras högre än annan arbetsförmågenedsättning,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kostnaderna för arbetsskadorna helt bör täckas av arbetsgivaren och att detta bör ske genom en höjning av arbetsgivaravgiften fullt ut,
3. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts om möjligheterna att påföra arbetsgivaren hela kostnaden för sjukvård försäkrad av arbetsskadorna,
4. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om en differentiering av arbetsgivaravgiften så att arbetsgivare med ett högre antal arbetsskadade än genomsnittet också betalar en högre avgift,
5. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om principen att företagshälsovården ges en självständig och oberoende ställning i förhållande till arbetsgivarparten i enlighet med vad som anförts i motionen,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att medel bör tillföras för utbyggnad av yrkesmedicinska klinikerna.

1989/90:Sf42 av Karin Israelsson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att förbättra arbetsmiljön,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förslag till en reformerad arbetsskadeförsäkring.

1989/90:Sf43 av Anita Modin m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om arbetsskadeförsäkringen.

1989/90:Sf44 av Ingegerd Anderlund och Alf Egnerfors (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsskadeförsäkringen.

1989/90:Sf45 av Sigge Godin m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten att fatta preliminära beslut inom arbetsskadeförsäkringen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om differentierade arbetsgivaravgifter,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om yrkesinspektionen.

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1989/90

1989/90:Sf243 av Göran Magnusson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av en utredning om olycksfallsförsäkring motsvarande arbetsskadeförsäkringen och trygghetsförsäkring för arbetsskada för alla skolelever.

1989/90:Sf260 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om en differentierad arbetsgivaravgift i enlighet med vad i motionen anförts.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A236.

1989/90:Sf262 av Karin Israelsson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande arbetsskadeförsäkringens integrering i sjukförsäkringen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående en hundra procentig sjukpenning för alla sjukpenningförsäkrade fr.o.m. den 1 januari 1991.

1989/90:Sf268 av Gullan Lindblad m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt utredning och förslag syftande till reformering av arbetsskadeförsäkringen enligt den i motionen skisserade modellen,
2. att riksdagen i avvaktan på en reformering av arbetsskadeförsäkringen beslutar att samordningen mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen skall förlängas från 90 dagar till 180 dagar fr.o.m. den 1 januari 1991,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att försäkringskassan bör från försäkringsbolag som anlitar kassans tjänster erhålla full kostnadstäckning från utredningsarbete och administration av statistik m.m. i enlighet med vad som i motionen anförts.

1989/90:Sf297 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en översyn görs om ersättningen under samordnings- och utredningstiden gällande arbetsskada enligt vad som anförts i motionen,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående ersättning till försäkringskassan av AMF,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsgivarens ansvar för arbetsskador och behovet av en översyn av lagstiftningen för detta ansvar.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A257.

1989/90:Sf312 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas

1989/90:SfU15

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samordning mellan sjukförsäkring och arbetsskadeförsäkring.

1989/90:Sf346 av Sigge Godin m.fl. (fp) vari yrkas

5. att riksdagen hos regeringen begär utredning av en integration av arbetsskadeförsäkringen med sjukförsäkringen,

6. att riksdagen beslutar förlänga den s.k. samordningstiden mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen från 90 till 180 dagar.

1989/90:Sf361 av Sten Andersson i Malmö (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en prövning av förutsättningarna för att förbättra den materiella situationen för främst de asbestskadade som fått sin asbestbetingade sjukdom konstaterad före den 1 februari 1974.

1989/90:Sf372 av Gunilla André och Karin Starrin (c) vari yrkas

3. att riksdagen begär att regeringen gör en översyn av lagen om arbetsskadeförsäkring, LAF, i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:A817.

Utskottet

Allmänt om arbetsskadeförsäkringen

Lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) trädde i kraft den 1 juli 1977 och avser arbetsskador som visar sig fr.o.m. nämnda tid. Lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring (YFL) upphörde då att gälla men tillämpas fortfarande på skador som visat sig dessförinnan.

Den som förvärvsarbetar i verksamhet här i riket är enligt LAF försäkrad för arbetsskada. Egenföretagare och uppdragstagare är dock försäkrade endast under förutsättning att de är bosatta i Sverige. Försäkringen omfattar även den som genomgår utbildning i den mån utbildningen är förenad med särskild risk för arbetsskada. I begreppet arbetsskada inryms skada till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet. Även skada som framkallats genom smitta kan i den mån regeringen så föreskrivit anses som arbetsskada.

Principen bakom LAF är att den som drabbas av arbetsskada skall i ekonomiskt hänseende försättas i samma situation som om skadan inte hade inträffat. LAF ger ersättning för inkomstförlust för skador och sjukdomar som har uppkommit i arbetet om dessa varar längre än 90 dagar. Under de första 90 dagarna efter det att skadan inträffade, den s.k. samordningstiden, skall sjukförsäkringen inom lagen om allmän försäkring i princip svara för ersättningen till den skadade. Under dessa 90 dagar kan bl.a. sjukpenning utgå. Kompensationsnivån inom sjukförsäkringen utgör 90 % av inkomstbortfallet.

Om sjukdomen består efter samordningstidens slut ersätter arbetsskadeförsäkringen nödvändiga kostnader för bl.a. läkarvård, sjukvård

och läkemedel. Om sjukdomen medför en fortsatt nedsättning av förmågan att skaffa sig inkomst genom arbete med minst hälften, utgår sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen. Hel sjukpenning för dag utgör för den som har en fastställd sjukpenninggrundande inkomst i normalfallet en trehundra- och sextiofemtedel av denna inkomst. Blir nedsättningen av arbetsförmågan bestående, utges livränta från arbetsskadeförsäkringen. Livräntan vid arbetsskada utgör skillnaden mellan den inkomst som den försäkrade skulle ha haft om han inte skadats och den inkomst han trots skadan beräknas få. Det krävs dock att förmågan att skaffa sig inkomst genom arbete är nedsatt med minst en femtondel och att inkomstförlusten för år räknat uppgår till minst en fjärdedel av det basbelopp som gällde vid början av det år livräntan skall börja utgå. Arbetsskadeförsäkringen ersätter under dessa förutsättningar en årlig inkomstförlust upp till samma inkomsttak som gäller för ATP, dvs. 7,5 basbelopp. Livräntan grundar rätt till ATP.

Anmälan om arbetsskada skall i princip göras till den allmänna försäkringskassa där den försäkrade är inskriven. Försäkringskassan skall bestämma ersättning enligt LAF så snart det kan ske. Om kassan inte utan betydande dröjsmål kan avgöra om rätt till ersättning föreligger enligt LAF, men det finns sannolika skäl för att sådan rätt föreligger, skall försäkringskassan besluta att ersättning skall betalas ut med ett skäligt belopp om detta är av väsentlig betydelse för den skadade. Detsamma gäller om rätt till ersättning föreligger, men ersättningsbeloppet inte kan bestämmas utan betydande dröjsmål.

Arbetsskadeförsäkringen finansieras huvudsakligen genom sociala avgifter och avkastning från arbetsskadefonden. Avgiften utgör för närvarande 0,90 % av avgiftsunderlaget.

Handläggningen av arbetsskadeärenden

Sedan arbetsskadeförsäkringens tillkomst har antalet arbetsskadeärenden hos försäkringskassorna ökat kraftigt med huvudsakligen till följd därav ökande handläggningstider. Den genomsnittliga handläggningstiden vid försäkringskassorna av arbetssjukdomsärenden var år 1986 ca 9 månader, år 1987 ca 10 månader och vid utgången av åren 1988 och 1989 ca 12 månader.

Antalet inkomna arbetsskadeanmälningar har ökat kraftigt de senaste åren, vilket framgår av nedanstående tabell.

Antal anmälda arbetsskador 1978—1989

År	Antal	År	Antal
1978	178 000	1984	204 000
1979	190 000	1985	218 000
1980	190 000	1986	230 000
1981	182 000	1987	241 000
1982	178 000	1988	257 000
1983	183 000	1989	245 000

Eftersom flertalet sjukfall avslutas inom samordningstiden, blir antalet ärenden där försäkringskassan skall göra en försäkringsmässig prövning betydligt lägre.

Antalet inkomna arbetsskadeärenden och antalet icke avgjorda ärenden (balanser) under åren 1984—1989 framgår av nedanstående tabell.

Ärenden och balanser angående arbetsskador (jämna 100-tal)

	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Inkomna ärenden	54 300	64 500	78 600	97 700	117 700	118 600
Avgjorda ärenden	45 900	57 100	68 200	82 200	94 500	101 400
Balans 31/12	32 500	40 000	50 400	65 800	89 000	106 300

Arbetsjukdomarna utgör en starkt ökande andel av ärendena och av dessa utgör besvär i det muskelo-skelettala systemet en helt dominerande andel.

Arbetskadeförsäkringen har bl.a. mot bakgrund av anhopningen av arbetsskadeärenden hos försäkringskassorna varit föremål för översyn av arbetsskadeutredningen. I betänkandet (SOU 1985:54) Översyn av arbetsskadeförsäkringen lämnade utredningen förslag till åtgärder för att komma till rätta med ärendebalanser och väntetider i försäkringskassorna. Förslagen innebar bl.a. att samarbetet mellan försäkringskassorna, företagshälsovården och företagets skyddsorganisation skulle förstärkas. Det medicinska underlaget för kassornas beslut i arbetsskadeärenden skulle förbättras genom att läkarkårens kunskaper om försäkringen ökade och läkarutlåtandena gavs en bättre utformning. Vidare skulle beslutsfattarna hos kassorna ges möjligheter att inhämta uppgifter från olika datasystem som innehåller information om arbetsmiljörisker. Kassornas tillgång till praxisavgöranden skulle förbättras genom att försäkringsöverdomstolens domar gjordes åtkomliga via rättsdatasystemet. En begränsning skulle ske av antalet avgöranden i ärenden som inte kunde leda till ersättning från försäkringen eftersom skadan inte medfört någon inkomstförlust för den försäkrade. Utredningen diskuterade vidare, dock utan att lägga fram något förslag, en förlängning av samordningstiden. Utredningen räknade därvid med att vid en samordningstid av 180 dagar antalet arbetsjukdomsärenden skulle minska med ca 20 % och övriga ärenden med ca 30 %.

Mot bakgrund av bl.a. de förslag som förordades av arbetsskadeutredningen har en rad åtgärder vidtagits inom riks-försäkringsverket och försäkringskassorna i rationaliserande syfte. De olika åtgärderna har lett till att antalet avgjorda ärenden ökat. Försäkringskassorna har under senare år även fått avsevärda medelförstärkningar för att möta den kraftiga ärendetillströmningen inom arbetsskadeförsäkringen. Riks-försäkringsverket beräknar att det vid 1989 års ingång fanns ca 900 årsarbetare sysselsatta med försäkringsmässig prövning av arbetsskador. Under år 1990 beräknas antalet uppgå till 1 050 årsarbetare.

Av de ärenden som avgjorts av försäkringskassorna har andelen godkända arbetsskador ökat kraftigt under perioden. Framför allt gäller detta ärenden om arbetsjukdomar. Av samtliga avgjorda ären-

den år 1983 godkändes arbetsskada i 71,7 % av ärendena och år 1988 i 87,7 % av ärendena. Motsvarande tal för enbart ärenden om arbetsjukdom var 57,6 % resp. 87,2 %. Under år 1989 har andelen godkända arbetsskador sjunkit till 86 % av samtliga ärenden och 84,9 % av arbetssjukdomsärendena.

Även antalet livränteprövningar ökar. I januari 1987 var antalet livräntetagare 11 900, i januari 1988 var antalet 19 000 och i januari 1989 var antalet 31 000. I mars 1990 var antalet livräntetagare drygt 47 000.

Arbetsskadeförsäkringen finansieras huvudsakligen genom en socialavgift och avkastning från arbetsskadefonden. Socialavgiften var 0,6 % av lönesumman åren 1980—1987 och höjdes fr.o.m. år 1988 till 0,9 %. Kostnaderna för arbetsskadeförsäkringen har stigit kraftigt under senare år. Detta har lett till att utgifterna för försäkringen fr.o.m. år 1986 har överstigit inkomsterna. Under år 1987 har inkomsterna uppgått till 2 373 milj. kr. och utgifterna till 4 436 milj. kr., under år 1988 till 3 493 milj. kr. resp. 6 893 milj. kr. och under år 1989 till 4 028 milj. kr. resp. 8 316 milj. kr. Arbetsskadefondens medelsbehållning har till följd därav minskat och uppvisade ett underskott vid 1987 års utgång på 790 milj. kr., vid 1988 års utgång på 4 190 milj. kr. och vid 1989 års utgång på 8 478 milj. kr.

Mot bakgrund av att antalet ärenden hos försäkringskassorna fortsatt att öka och att balansläget vid halvårsskiftet 1987 var oroväckande begärde riksdagen i slutet av år 1987 (SfU 1987/88:2, rskr. 25) att regeringen snarast skulle ta de initiativ som erfordrades för att en analys av orsakerna till det ökande antalet arbetsskadeanmälningar skulle komma till stånd.

Riksdagens revisorers förslag

Riksdagens revisorer har granskat arbetsskadeförsäkringen med inriktning mot sex områden, nämligen arbetsskadornas omfattning, arbetsskadeförsäkringens kostnader, arbetsskadeförsäkringslagens tillämpning, den ekonomiska compensationen till försäkrade, arbetsskadeförsäkringens förebyggande betydelse och arbetsskadeförsäkringen från rehabiliteringssynpunkt. Resultatet av revisorernas granskning har redovisats i rapporten (1988/89:5) Arbetsskadeförsäkringen. Rapporten har remissbehandlats. Revisorerna har härefter anmält sin granskning av arbetsskadeförsäkringen till riksdagen i förslag 1989/90:8.

Beträffande arbetsskadeförsäkringslagens tillämpning anför revisorerna att lagen är en ramlag och att lagstiftaren i hög grad överlåtit på de tillämpande organen, främst försäkringsöverdomstolen, att utforma praxis. När nu lagen varit i kraft i drygt tolv år visar, enligt revisorernas mening, all tillgänglig statistik och revisorernas egna undersökningar att praxis alls inte har stabiliserats på det sätt som förutsågs. För detta talar stora variationer i beviljningsfrekvens mellan kassorna och en drygt 50-procentig ändringsfrekvens i högre instans. Dessutom antyder de urvalsundersökningar som revisorerna själva genomfört bristande enhetlighet i tillämpningen. Revisorerna finner att ingen

remissinstans ifrågasatt tillämpningens starka beroende av den medicinska vetenskapen. Olika fysiska och psykosociala faktorer såväl i som utanför arbetsmiljön är vidare så invävda i varandra att vetenskapen på sitt nuvarande stadium inte är kapabel att reda ut orsakssambanden. Även om det finns en generös bevisregel måste man i rättstillämpningen dra en gräns, och den blir därför godtycklig.

Revisorerna uttrycker vidare allvarliga farhågor för att försäkringen är ett betydande rehabiliteringshinder. Av en enkät riktad till de centrala rehabiliteringsgrupperna vid försäkringskassorna, till ett antal rehabiliteringskliniker samt till Svenska företagsläkarföreningen framgår enligt revisorerna att arbetsskadeförsäkringen anses vara ett rehabiliteringshinder främst på grund av de ekonomiska förmåner som är knutna till försäkringen men också till följd av de långa handläggningstiderna. Revisorerna anser inte att försäkringen utgör den grund för en tillfredsställande arbetsskadestatistik som behövs för det förebyggande arbetarskyddet. Även i övrigt synes försäkringens betydelse för det förebyggande arbetarskyddet vara begränsad. Revisorerna riktar dessutom kritik mot att arbetsskadeförsäkringen till stor del finansieras över statsbudgeten.

Mot bakgrund av bl.a. de tillämpnings- och rehabiliteringsproblem som är förknippade med arbetsskadeförsäkringen föreslår revisorerna att statsmakterna till allvarlig prövning tar upp principen om att arbetsbetingad nedsättning av arbetsförmågan skall kompenseras högre än annan arbetsförmågenedsättning. Revisorerna tar inte ställning till hur ersättningsfrågan skall lösas om denna princip frångås, t.ex. om sjukpenning i alla lägen skall utges med 90 eller 100 %. Revisorerna konstaterar emellertid att en höjning av den allmänna sjukpenningnivån till 100 % innebär en inte oväsentlig kostnadsökning. En viktig aspekt är även effekten på rehabiliteringsbenägenheten om sjukpenningnivån höjs.

I motion Sf41 yrkande 1 begär Lars Werner m.fl. avslag på revisorernas förslag om omprövning av den grundläggande principen att en arbetsbetingad nedsättning av arbetsförmågan skall kompenseras högre än annan nedsättning av arbetsförmågan.

Med anledning av revisorernas förslag att den grundläggande principen för nuvarande arbetsskadeförsäkring skall omprövas, vill utskottet anföra följande.

Principen att en skada som har uppkommit i arbetet skall ersättas med högre belopp än annan skada har tillämpats sedan mycket länge. Den första lagstiftningen som gav skydd mot de ekonomiska följderna av skador som inträffat i arbetet var 1901 års lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbetet. Denna lag var huvudsakligen en lag om skyldighet för arbetsgivare som utövade vissa i lagen närmare angivna verksamheter att själv direkt utge ersättning till arbetstagare som skadades genom olycksfall i arbetet. Lagen gav emellertid arbetsgivaren möjlighet att teckna försäkring i en särskilt inrättad försäkringsanstalt. Ersättning skulle utges enligt skadeståndsrättsliga principer.

1901 års lag ersattes år 1916 av en lagstiftning om försäkring för olycksfall i arbete. Genom denna lag blev försäkringen obligatorisk och omfattade med några få undantag alla arbetstagare. År 1929 tillkom en lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar. De båda lagarna ersattes fr.o.m. den 1 januari 1955 av lagen om yrkesskadeförsäkring (YFL). Samtidigt infördes en allmän och obligatorisk sjukförsäkring, genom vilken den stora gruppen förvärvsarbetande fick skydd även vid annan sjukdom än sådan som föranletts av arbetet. Yrkesskadeförsäkringen samordnades med denna sjukförsäkring. Samordningen innebar att den sjuke även i yrkesskadefallen under de 90 första dagarna av sin sjukdom i huvudsak fick ersättning enligt sjukförsäkringens regler och att yrkesskadeförsäkringen trädde in först sedan samordningstiden gått till ända.

Senare tillkom även den allmänna folkpensioneringen och den allmänna tilläggspensioneringen. Alla förvärvsarbetande hade då rätt till ålders-, invalid- och familjepensionsskydd i förhållande till den tidigare förvärvsinkomsten.

Fr.o.m. den 1 januari 1963 sammanfördes bl.a. sjukförsäkringen, folkpensioneringen och tilläggspensioneringen i den nu gällande lagen (1962:381) om allmän försäkring. Tanken var att även yrkesskadeförsäkringen med tiden skulle kunna fogas in i det allmänna socialförsäkringssystemet. För detta ändamål tillsattes år 1961 en särskild utredning, yrkesskadeutredningen. I direktiven ifrågasattes om det fanns skäl att bibehålla en särskild yrkesskadeförsäkring men angavs att det även i fortsättningen borde finnas ett särskilt försäkringsskydd för yrkesskador, eftersom yrkesskadeförsäkringen gav ersättning i vissa situationer som inte täcktes av den allmänna försäkringen.

År 1966 lade yrkesskadeutredningen fram ett förslag till yrkesskadelag som i huvudsak innebar att det ekonomiska skyddet vid yrkesskada lämnades genom den allmänna försäkringen. I vissa hänseenden skulle dock ersättningen vid yrkesskada beräknas efter förmånligare grunder, och vid yrkesskada skulle utöver de allmänna förmånerna kunna utgå särskilda förmåner såsom ersättning för lyte och men, särskilda hjälpmedel samt begravningshjälp.

Vid remissbehandlingen av utredningens betänkande ställde sig remissinstanserna i allmänhet positiva till den bärande tanken i utredningens förslag att det ekonomiska skyddet vid yrkesskada skulle beredas genom den allmänna försäkringen. Delade meningar rådde emellertid om det sätt på vilket utredningen sökt förverkliga denna tanke.

I proposition 1967:147 anförde departementschefen att förutsättningar inte förelåg för att åstadkomma en omläggning av den allmänna försäkringen så att det särskilda yrkesskadeskyddet blev i stort sett överflödigt. Det var därför lämpligast att tills vidare behålla yrkesskadeförsäkringen i huvudsak oförändrad.

Under 1971 tillsattes en utredning med uppgift att företa en översyn av yrkesskadeförsäkringen m.m. Yrkesskadeförsäkringskommittén, som i oktober 1975 överlämnade sitt betänkande (SOU 1975:84) Ersättning vid arbetsskada, anförde bl.a. att yrkesskadeförsäkringen liksom övriga

socialförsäkringsgrenar grundade sig på humanitära och sociala skäl och syftade till att garantera ekonomisk grundtrygghet vid sjukdom och skadefall föranledda av arbetet. Yrkesskadeförsäkringen sträckte sig emellertid i åtskilliga hänseenden längre än den allmänna försäkringen. Invaliditetsskyddet verkade vid betydligt lägre invaliditeter, ersättningarna ställde sig förmånligare såväl vid sjukdom som vid invaliditet, efterlevandeskyddet var mer omfattande och kretsen av skyddade arbetstagare vidare. Kommittén anförde vidare att det förhållandet att vissa särförmåner ansetts motiverade vid yrkesskador var i viss mån historiskt betingat men i huvudsak en följd av att man i Sverige liksom i andra industriländer av hävd ansett att skador till följd av ett anställningsförhållande skulle kompenseras med större ersättning än andra skador. Bakom denna uppfattning låg i sin tur den bedömningen att en förvärvsarbetande löpte större risk att bli skadad än en icke förvärvsarbetande. Förutom den allmänna faran att komma till skada som alla människor utsattes för fick han också bära de skaderisker som alstrades vid allt produktivt arbete utan att han själv i någon större utsträckning kunde påverka denna risksituation. Enligt kommitténs mening var detta en bedömning som i allt väsentligt alltjämt stod sig. Trots den kraftfulla satsning som under senare tid gjorts på arbetarskyddets område och den sociala utveckling som skett i form av bl.a. ökad semester, förkortad arbetstid och höjd levnadsstandard var risken att råka ut för skada i arbetet fortfarande betydande. Det kunde t.o.m. göras gällande att risken hade ökat som en följd av förvärvslivets snabba expansion och tekniska och ekonomiska omvandling. Det anförda ledde därför fram till den slutsatsen att det alltjämt måste vara en angelägen uppgift för lagstiftaren att slå fast principerna för ett skydd mot förluster på grund av yrkesskada och att lagstiftningen således även i framtiden måste inrymma ett särskilt försäkringsskydd för sådana skador. Kommittén fann övervägande skäl tala för att den nya lagen i huvudsak borde bygga på samma principer som den dåvarande lagstiftningen och följaktligen tillgodose sådana ersättningsanspråk som framstod som socialt och samhällsekonomiskt motiverade. Inom ramen för dessa utgångspunkter borde lagen genom sitt ersättningskydd sträva mot att i ekonomiskt hänseende försätta den yrkesskadade i samma situation som om skadan inte hade inträffat.

På grundval av yrkesskadeförsäkringskommitténs betänkande lade regeringen i proposition 1975/76:197 fram förslag till lag om arbetsskadeförsäkring.

Socialförsäkringsutskottet anförde i sitt betänkande SfU 1975/76:40 att kommitténs förslag hade bemötts mycket positivt vid remissbehandlingen. Även inom utskottet hade förslagen fått en bred uppslutning. Utskottet såg med tillfredsställelse att man genom de överenskommelser om trygghetsförsäkring som träffats under senare år fått en avtalsmässig lösning av skadestandsfrågan inom yrkesskadeskyddet, som garanterade praktiskt taget alla förvärvsarbetande vilka skadats i arbetet full kompensation för lyte och men. Härigenom hade det blivit möjligt att i den nya lagen om arbetsskadeförsäkring renodla livräntans centrala funktion att kompensera för inkomstbortfall och knyta an till de

principer för invaliditetsbedömning som gällde inom den allmänna försäkringen. Det kraftigt förstärkta arbetsskadeskyddet med en i princip 100-procentig kompensationsnivå efter samordningstidens slut liksom det förhållandet att arbetsskadebegreppet getts en generell innebörd utgjorde enligt utskottets mening andra betydelsefulla inslag i propositionen. Utskottet tillstyrkte enhälligt bifall till propositionen men gjorde ett tillkännagivande om att även egenföretagare borde omfattas av försäkringen. Riksdagen följde utskottet (rskr. 377).

Av det anförda framgår dels att principen att en arbetsskada skall ersättas med högre belopp än en annan skada har tillämpats sedan länge, dels att den vid flera tidigare tillfällen har omprövats. Den nuvarande arbetsskadeförsäkringen, som bygger på denna princip, har antagits med bred politisk förankring.

Utskottet kan efter förnyade överväganden konstatera att de skäl som åberopades av yrkesskadeförsäkringskommittén alltjämt gör sig gällande. Som kommittén framhöll bör målsättningen vara att i ekonomiskt hänseende försätta den yrkesskadade i samma situation som om skadan inte inträffat. Utskottet anser därför att principen bör bibehållas att en skada som beror på arbetet, i vart fall efter det akuta sjukdomsstadiet, genom försäkringskydd skall ersättas med högre belopp än annan skada. Detta bör riksdagen med bifall till motion Sf41 yrkande 1 ge regeringen till känna.

Riksdagens revisorer föreslår vidare att kostnaderna för arbetsskador helt bör täckas genom arbetsgivaravgifter. I annat fall bör arbetsskadefonden avvecklas och kostnaderna för arbetsskadeförsäkringen öppet redovisas över statsbudgeten. Man bör dessutom överväga om arbetsgivaravgifterna kan differentieras på basis av företagens sjukfrånvaro med hjälp av försäkringskassornas kommande lokala ADB-register.

Revisorerna föreslår även att försäkringskassornas lokala ADB-register skall utnyttjas för att ge tidiga larmsignaler om försäkrades rehabiliteringsbehov och för att ge försäkringskassorna möjlighet att bedöma miljöhälsan vid företag inom kassans område. Möjligheter till rationell samordning mellan arbetarskyddsstyrelsens arbetsskadestatistik och försäkringskassornas lokala ADB-register bör tas till vara. Revisorerna anser vidare att möjligheten att införa obligatoriska arbetsmiljöbokslut bör övervägas.

Revisorerna föreslår slutligen att deras överväganden och förslag samordnas med andra närliggande förslag, bl.a. förslag från rehabiliteringsberedningen och arbetsmiljökommissionen, och skyndsamt handläggs inom regeringskansliet.

Revisorerna hemställer att vad de sålunda anført angående arbetsskadeförsäkringen ges regeringen till känna.

Revisorernas förslag i nu redovisade delar berörs även i ett antal motionsyrkanden.

Till en början begär Lars Werner m.fl. i motion Sf41 ett tillkännagivande om att kostnaderna för arbetsskadorna helt bör täckas av arbetsgivaren och att detta bör ske genom erforderlig höjning av arbetsgivar-

avgiften (yrkande 2). Motionärerna begär dessutom en utredning om möjligheten att påföra arbetsgivarna hela kostnaden för sjukvård förorsakad av arbetsskador (yrkande 3).

Differentierade arbetsgivaravgifter föreslås i flera motioner.

Sigge Godin m.fl. begär i motion Sf45 yrkande 2 ett tillkännagivande om att arbetsgivaravgifterna, i första hand arbetsskadeavgiften, bör differentieras.

Karin Israelsson m.fl. begär i motion Sf42 yrkande 1, såvitt nu är i fråga, ett tillkännagivande om differentierade arbetsgivaravgifter som en av flera åtgärder för att förbättra arbetsmiljön.

I motion Sf41 yrkande 4 av Lars Werner m.fl. begär motionärerna en utredning om en differentiering av arbetsgivaravgifterna så att arbetsgivare som har fler arbetsskador än vad som motsvarar det genomsnittliga antalet arbetsskador i branschen erlägger högre avgift. Ett sådant yrkande framställs även i motion Sf260 av Lars Werner m.fl.

Claes Roxbergh m.fl. begär i motion Sf297 yrkande 4 ett tillkännagivande om arbetsgivarens ansvar för arbetsskador och behovet av en översyn av lagstiftningen rörande detta ansvar. Motionärerna anser bl.a. att en arbetsgivare som förorsakar många arbetsskador skall erlägga högre arbetsgivaravgifter än andra.

Beträffande revisorernas förslag i dessa delar vill utskottet erinra om att regeringen under november 1988 har tillkallat en särskild kommission som skall kartlägga förhållanden i arbetsmiljön som ger upphov till arbetsskador. I direktiven till arbetsmiljökommissionen (dir. 1988:63) anges bl.a. att kommissionen skall lägga fram förslag till åtgärder som ändrar på de arbetsmiljöer som skapar skador och ohälsa. Som underlag för förslagen skall kommissionen kartlägga förhållanden i arbetsmiljön som ger upphov till arbetsskador. Kartläggningen bör inriktas på att identifiera de mest utsatta arbetena. Målet för kommissionens arbete skall vara att minska den arbetsrelaterade sjukfrånvaron och utslagningen men även att förebygga uppkomsten av nya hälsorisker i arbetsmiljön. Kommissionen bör överväga om ekonomiska styrmedel gentemot arbetsgivare bör skapas för att åstadkomma arbetsmiljöförbättringar. Den bör också föreslå andra åtgärder som behövs för att ytterligare markera det ansvar som arbetsgivarna har enligt arbetsmiljölagen. Kommissionen bör t.ex. se över hur skador och tillbud följs upp på arbetsplatserna och om de leder till att arbetsgivarna vidtar åtgärder för att minska riskerna för nya skador. Kommissionen bör också pröva hur behovet av snabbt tillgänglig och aktuell information om arbetsskadornas utveckling skall kunna tillgodoses. Arbetsmiljörisker skall i första hand mötas med tidiga och förebyggande insatser. Men för dem som ändå drabbas, bör aktiva rehabiliterings- och anpassningsåtgärder vidtas, så att de kan vara kvar i arbetslivet. Kommissionen bör överväga om särskilda åtgärder bör vidtas för att få till stånd en bättre fungerande verksamhet på arbetsplatserna.

Vissa av de frågor som revisorerna tar upp övervägs således av arbetsmiljökommissionen. Särskilt gäller det ekonomiska styrmedel eller andra åtgärder för att förmå arbetsgivare att skapa bättre arbets-

miljöer men även frågor om hur snabb information om arbetsskadornas utveckling skall kunna tillgodoses. Kommissionen räknar med att ha avslutat sitt arbete den 1 juli 1990.

Utskottet vill även nämna att regeringen i proposition 1989/90:62 har lagt fram förslag som innebär ett första steg mot en effektivare rehabilitering. Till grund för förslagen ligger bl.a. rehabiliteringsberedningens betänkande (SOU 1988:41) Tidig och samordnad rehabilitering. Propositionen behandlas i utskottets betänkande 1989/90:SfU12. Avsikten är att regeringen vid ett senare tillfälle skall återkomma med mera omfattande och genomgripande förslag i rehabiliteringsfrågorna.

Vidare anges i proposition 1989/90:114 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m. att regeringen gör en översyn av systemen för sjukförsäkring, arbetsskadeförsäkring och förtidspensionering. Syftet är att genom bättre utformning av och samordning mellan dessa system och andra delar av välfärdssystemet åstadkomma en större flexibilitet och en aktivare rehabilitering. Härigenom kan man korta ned och undvika långa sjukskrivningar och förtidspensioneringar. I propositionen anges också att ett förslag senare skall läggas fram om att en arbetsgivarperiod med en lagfäst lön de första 14 dagarna av ett sjukfall skall införas fr.o.m. den 1 januari 1991. Åtgärden ger enligt propositionen arbetsgivarna starkare direkta incitament att förbättra arbetsmiljö och arbetsorganisation, så att sjukfrånvaron minskar.

Utskottet vill dessutom erinra om att en översyn av 1986 års företagshälsovårdsreform pågår. Översynen skall vara avslutad den 1 juli 1990. Vidare pågår inom arbetarskyddsstyrelsen en översyn av tillsynsorganisationen. I 1990 års budgetproposition anges att yrkesinspektionens insatser skall koncentreras till de arbetsställen som har många arbetsskador eller av andra skäl bedöms ha dåliga arbetsmiljöförhållanden. Utgångspunkten skall vara att de brister som iaktas vid inspektionsbesöken skall åtgärdas utan onödigt dröjsmål.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att stora förändringar är att vänta på arbetsmiljöområdet och inom rehabiliteringen. Dessa förändringar kommer att få betydelse också för arbetsskadeförsäkringen. Även förslaget om en arbetsgivarperiod inom sjukförsäkringen torde komma att påverka arbetsskadeförsäkringen.

Av det anförda framgår att regeringen således inom den närmaste tiden kommer att i skilda sammanhang få ta ställning till frågor som har samband med arbetsskadeförsäkringen. Det material som riksdagens revisorer tagit fram vid sin granskning och de idéer och uppslag som förs fram i revisorernas förslag bör därvid vara av intresse. Utskottet föreslår därför att revisorernas förslag i nu behandlade delar överlämnas till regeringen.

Eftersom arbetsskadeförsäkringen berörs av förändringar på många andra områden förutsätter utskottet att de samlade effekterna på arbetsskadeförsäkringen särskilt övervägs ur socialförsäkringsrättslig synvinkel. I enlighet med vad utskottet ovan anfört skall därvid gälla att den som drabbats av en arbetsskada i princip skall försättas i samma

ekonomiska situation som om skadan inte inträffat och att den skadade skall ha rätt till ersättning enligt i huvudsak skadeståndsrättsliga principer.

Det anförda bör riksdagen med anledning av revisorernas förslag i denna del och motionerna Sf41 yrkandena 2—4, Sf42 yrkande 1, Sf45 yrkande 2, Sf260 och Sf297 yrkande 4 som sin mening ge regeringen till känna.

Förändringar i arbetsskadeförsäkringen

I motion Sf268 yrkande 1 föreslår Gullan Lindblad m.fl. att den nuvarande arbetsskadeförsäkringen skall ersättas med en obligatorisk försäkring som alla arbetsgivare skall teckna för sina anställda. Försäkringens utformning bör regleras i lag, men försäkringen skall tecknas hos enskilda försäkringsbolag. Premierna bör vara relaterade till det förväntade skadefallet, vilket skulle förstärka arbetsgivarens intresse av att verka för en god arbetsmiljö. Motionärerna begär en skyndsam utredning och förslag i enlighet med det anförda. En sådan begäran framställs även i motion Sf40 yrkande 1 av Gullan Lindblad m.fl.

Av den tidigare redovisningen framgår att arbetsmiljökommissionen har till uppgift att överväga ekonomiska styrmedel för att förmå arbetsgivare att skapa bättre arbetsmiljöer. Utskottet har även tillstyrkt att revisorernas förslag om bl.a. differentierade arbetsgivaravgifter m.m. överlämnas till regeringen. Utskottet kan nu inte se något skäl till att den nuvarande arbetsskadeförsäkringen i sin helhet skall ersättas med ett försäkringssystem enligt den modell motionärerna föreslår. Riksdagen bör därför avslå motionerna Sf268 yrkande 1 och Sf40 yrkande 1.

Inte minst mot bakgrund av de långa handläggningstiderna inom försäkringskassorna har flera motioner väckts om en ökad samordning mellan sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen.

I motion Sf346 begär Sigge Godin m.fl. en utredning om en integration av arbetsskadeförsäkringen med sjukförsäkringen (yrkande 5). Motionärerna begär även att, i avvaktan på denna utredning, riksdagen beslutar förlänga samordningstiden mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen till 180 dagar (yrkande 6).

Karin Israelsson m.fl. begär i motion Sf262 dels att kompensationsnivån inom den allmänna sjukförsäkringen skall höjas till 100 % fr.o.m. den 1 januari 1991 (yrkande 2), dels att arbetsskadeförsäkringen skall integreras i sjukförsäkringen (yrkande 1). Motionärerna begär tillkännagivanden härom. Vidare begärs i motion Sf42 yrkande 2 av Karin Israelsson m.fl. ett tillkännagivande om förslag till en reformerad arbetsskadeförsäkring som bl.a. skall innebära att arbetsskadeförsäkringen integreras i sjukförsäkringen där kompensationsnivån skall uppgå till 100 %.

Även Claes Roxbergh m.fl. begär i motion Sf312 yrkande 4 ett tillkännagivande om en samordning mellan sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen, men där ersättningsnivån skulle ligga något över sjukförsäkringens kompensationsnivå. Motionärerna anser att kompensationsnivån inom sjukförsäkringen för inkomster överstigande

4,5 basbelopp under ett år skall utgöra 70 %. I motion Sf297 av Claes Roxbergh m.fl. begärs i yrkande 1 att ersättningen inom arbetsskadeförsäkringen under samordnings- och utredningstiden skall utgöra förslagsvis 95 % tills utredningen är klar.

I motion Sf40 yrkande 2 av Gullan Lindblad m.fl. begärs att, i avvaktan på en reformering av arbetsskadeförsäkringen som skall innebära en obligatorisk ansvarighetsförsäkring för arbetsgivare, samordningen mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen förlängs till 180 dagar. Även i motion Sf268 yrkande 2 av Gullan Lindblad m.fl. begärs beslut om en sådan förlängd samordningstid.

Utskottet har tidigare redovisat att en översyn av arbetsskadeförsäkringen, sjukförsäkringen och förtidspensioneringen pågår inom regeringskansliet. Vidare skall arbetsmiljökommissionen före den 1 juli 1990 redovisa sitt uppdrag för regeringen. Även rehabiliteringsfrågorna är föremål för ytterligare överväganden inom regeringskansliet. Utskottet utgår från att i dessa sammanhang överväganden även kommer att göras beträffande samordningen mellan sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. Med hänsyn härtill och i avvaktan på resultatet av beredningen av nämnda frågor inom regeringskansliet anser utskottet att förslagen i motionerna Sf40 yrkande 2, Sf42 yrkande 2, Sf262 yrkandena 1 och 2, Sf268 yrkande 2, Sf297 yrkande 1, Sf312 yrkande 4 samt Sf346 yrkandena 5 och 6 nu inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motion Sf45 yrkande 1 begär Sigge Godin m.fl. ett tillkännagivande om att preliminära beslut skall kunna fattas inom arbetsskadeförsäkringen. Ett preliminärt beslut att en person har rätt till livränta skulle nämligen kunna underlätta rehabiliteringen.

Enligt LAF skall försäkringskassan bestämma ersättning enligt lagen så snart det kan ske. Om kassan inte utan betydande dröjsmål kan avgöra om rätt till ersättning föreligger enligt LAF, men det finns sannolika skäl för att sådan rätt föreligger, skall försäkringskassan enligt 8 kap. 3 § LAF jämförd med 20 kap. 2 a § AFL besluta att ersättning skall betalas ut med ett skäligt belopp om detta är av väsentlig betydelse för den skadade. Detsamma gäller om rätt till ersättning föreligger, men ersättningsbeloppet inte kan bestämmas utan betydande dröjsmål.

Utskottet konstaterar att redan enligt nuvarande lagstiftning kan preliminära beslut fattas i arbetsskadeärenden. Motion Sf45 yrkande 1 bör därför lämnas utan åtgärd.

Gunilla André och Karin Starrin anför i motion Sf372 yrkande 3 i denna del att kvinnor med monotona arbeten har svårt att få sina sjukdomsbesvär godkända som arbetsskada. Motionärerna begär en översyn av lagen om arbetsskadeförsäkring i syfte att komma till rätta med detta problem.

Riksdagens revisorer har i sin rapport 1988/89:5 redovisat en praxisstudie som avsett en genomgång av försäkringsdomstolarnas avslagsbeslut i arbetsskadeärenden under sista kvartalet 1988. Studien har kompletterats med en mindre undersökning av försäkringskassornas

avslagsbeslut under november 1988. Mot bakgrund av dessa undersökningar, som enligt revisorerna visar på bl.a. könsrelaterade skillnader, ifrågasätter revisorerna om kvinnorna behandlas hårdare än männen.

Utskottet har i sitt nyligen avgivna betänkande 1989/90:SfU10 behandlat en motion angående en kartläggning och analys av skillnaderna i sjukfrånvaron mellan män och kvinnor. Utskottet anförde därvid att det är angeläget att de olika faktorer, såväl arbetsmiljömässiga som sociala, som bidragit till att kvinnornas sjuktal successivt ökat i betydligt högre grad än männens under 1980-talet blir föremål för en djupare analys. Det fanns emellertid enligt utskottets uppfattning anledning att avvakta resultatet av arbetsmiljökommissionens arbete och någon åtgärd från riksdagens sida var därför inte påkallad.

Utskottet anser att frågan om i vilken omfattning kvinnor får sina sjukdomsbesvär godkända som arbetsskada även bör ses i förhållande till såväl kvinnornas högre sjukfrånvaro som deras arbetsmiljö. Arbetsmiljökommissionens arbete bör därför avvaktas också i denna fråga. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet bifall till motion Sf372 yrkande 3 i denna del.

Sedan flera år tillbaka pågår ett samarbete mellan försäkringskassorna och AMF-trygghetsförsäkring med stöd av riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1979:20) om tillhandahållande av vissa uppgifter i arbetsskadeärenden till AMF-trygghetsförsäkring. Försäkringskassans kostnader för verksamheten skall enligt kungörelsen ersättas enligt grunder som riksförsäkringsverket och AMF kommer överens om. AMF betalar i dag inte någon ersättning för kassans utredningsarbete.

I motion Sf268 yrkande 3 begär Gullan Lindblad m.fl. ett tillkännagivande om att försäkringskassan bör få full ersättning från AMF för det utredningsarbete som kassan utför åt försäkringsbolaget. Även Claes Roxbergh m.fl. begär i motion Sf297 yrkande 3 ett tillkännagivande härom.

Utskottet har erfarit att riksförsäkringsverket har tagit upp förhandlingar med AMF i denna fråga. Någon åtgärd från riksdagens sida bör motionerna Sf268 yrkande 3 och Sf297 yrkande 3 därför inte föranleda.

I motion Sf243 anför Göran Magnusson m.fl. att skolbarn hör till de mest riskutsatta i samhället, och det är därför otillfredsställande att de inte har ett tillräckligt ekonomiskt skydd vid skada. Motionärerna anser att skolbarn redan från första klass i grundskolan borde jämföras med anställda när det gäller olycksfall i skolan eller vid färd till eller från skolan. De bör således ha samma ekonomiska skydd som anställda har genom arbetsskadeförsäkringen och trygghetsförsäkringar för arbetsskada.

Enligt proposition 1975/76:197 med förslag till lag om arbetsskadeförsäkring skulle försäkringsskyddet utvidgas till att avse studerande i den mån utbildningen kunde anses vara förenad med särskild risk för arbetsskada. Försäkringsskydd borde finnas under utbildningsmoment då sådan risk förelåg. Detta kom främst i fråga vid olika slag av utbildning med praktisk inriktning.

I en särskild förordning (1977:284) anges således att arbetsskadeförsäkringen även omfattar vissa elever. Förutom elever i viss yrkesutbildning och arbetsmarknadsutbildning m.m. omfattas även den som genomgår årskurs 7 eller högre årskurs i grundskolan, särskolans yrkeskola, gymnasieskolan eller motsvarande utbildning. Arbetsskadeförsäkringen gäller dock endast under moment i utbildningen då eleven utför arbete som stämmer överens med eller till sin art liknar sådant som vanligen utförs vid förvärvsarbete.

Utskottet anser inte att de skäl som ligger till grund för dessa elevers försäkringskydd kan göras gällande för övriga elever. Utskottet, som noterar att kommunerna tecknar särskilda olycksfallsförsäkringar som i vart fall gäller under barnens skoltid, avstyrker således bifall till motion Sf243.

I motion Sf372 yrkande 3 i denna del begär Gunilla André och Karin Starrin en översyn av arbetsskadeförsäkringen i syfte att försäkringen även bör omfatta fosterskador.

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden (se senast 1988/89:SfU11). Utskottet har därvid anfört att skyddet för fostret bör lösas genom förebyggande åtgärder och inte genom en utvidgning av LAF. Således borde gravida kvinnor skyddas från arbetsmiljöer som kan medföra risk för fosterskador. Utskottet har även erinrat om vad utskottet anfört i betänkande SfU 1986/87:17, nämligen att kunskaperna om fosterskador var begränsade och att läget inte minst på arbetsmiljöområdet var oklart. Utskottet förutsatte dock att arbetarskyddsstyrelsen uppmärksam följde det fortlöpande forskningsarbetet på området och skyndsamt utfärdade föreskrifter i de fall risken för fosterskador upptäcktes i arbetsmiljön.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och avstyrker bifall till motion Sf372 yrkande 3 i denna del.

I motion Sf361 begär Sten Andersson i Malmö en prövning av förutsättningarna för att förbättra den ekonomiska situationen för främst de asbestskadade som fått sin asbestbetingade sjukdom konstaterad före den 1 februari 1974.

Enligt förhandlingsprotokoll den 22 oktober 1987 mellan SAF, LO och PTK har parterna träffat överenskommelse om vissa särskilda åtgärder för arbetstagare som utsatts för asbestexponering. I protokollet anges bl.a. att arbetstagare, som till följd av asbestexponering har diagnosen pleuraplack och som har en nedsättning av lungfunktionen med mer än 15 % av det förväntade värdet (mätt i vitalkapacitet) är berättigad till ideell ersättning med ett halvt basbelopp. Ersättning kan även utges till den vars anställning upphört om han i arbetet varit utsatt för inverkan av asbest i företag som tillhör eller tillhört den del av arbetsmarknaden som omfattas av AMF-försäkringar. Nedsättningen skall dock ha visat sig innan den försäkrade uppnått 65 års ålder. Vidare anges att enligt en uppgörelse den 20 februari 1984 mellan parterna utges ersättning med 10 000 kr. för pleuraplacksador som yppats efter den 31 januari 1974 men senast den 5 juni 1985. I protokollet anges att den som fått ersättning enligt 1984 års uppgörelse inte har rätt till ersättning enligt de nya reglerna.

Utskottet konstaterar att överenskommelsen den 22 oktober 1987 även omfattar pleuraplackskador som har yppats före den 1 februari 1974. Syftet med motion Sf361 får härigenom anses tillgodosett.

Övriga frågor

I flera motioner behandlas bl.a. arbetsgivarnas och företagshälsovårdens samt yrkesinspektionens roll.

I två motioner, Sf43 av Anita Modin m.fl. och Sf44 av Ingegerd Anderlund och Alf Egnerfors, begärs tillkännagivanden om att arbetsgivarna bör åläggas ett större ansvar för arbetsskadeutredningarna. Härigenom skulle personal inom försäkringskassorna kunna frigöras för att handlägga arbetsskadeärenden i övrigt och på så sätt kunna förkorta handläggningstiderna i dessa ärenden.

I motion Sf41 av Lars Werner m.fl. begär motionärerna (yrkande 5) en utredning syftande till att ge företagshälsovården en självständig och oberoende ställning i förhållande till arbetsgivarparten. Företagshälsovården skulle kunna utreda arbetsskador, och handläggningen i försäkringskassan skulle kunna påskyndas. Motionärerna begär vidare (yrkande 6) ett tillkännagivande om att de yrkesmedicinska klinikerna samtidigt bör byggas ut.

Sigge Godin m.fl. begär i motion Sf45 yrkande 3 ett tillkännagivande om att yrkesinspektionen bör besöka arbetsplatser som har många arbetsskador.

I motion Sf42 yrkande 1 i denna del begär Karin Israelsson m.fl. ett tillkännagivande om åtgärder för att förbättra arbetsmiljön. Motionärerna ger exempel på åtskilliga åtgärder. Bl.a. skulle en förändring av arbetsskadeförsäkringen kunna medföra att försäkringskassornas personal i större utsträckning kan arbeta med rehabilitering. Arbetsgivarna måste ges större ansvar för att utforma en god arbetsmiljö. Företagshälsovårdens och yrkesinspektionens roll bör även förstärkas.

Utskottet anser att de frågor som motionärerna tar upp kan komma att omfattas av dels arbetsmiljökommissionens pågående arbete, dels regeringens beredning av rehabiliteringsfrågorna och översynen av arbetsskadeförsäkringen. Även förslaget om en arbetsgivarperiod inom sjukförsäkringen kan få betydelse. Utskottet vill dessutom erinra om översynen av 1986 års företagshälsovårdsreform och den översyn av tillsynsorganisationen som pågår inom arbetarskyddsstyrelsen.

Utskottet anser att det pågående arbetet på nämnda områden bör avvaktas. Motionerna Sf43, Sf44, Sf41 yrkandena 5 och 6, Sf45 yrkande 3 och Sf42 yrkande 1 bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

1. beträffande *grundläggande principer för arbetsskadeförsäkringen*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf41 yrkande 1 och med anledning av förslag 1989/90:8 som sin mening ger regeringen till kännat vad utskottet anfört,

2. beträffande *arbetsskadeförsäkringens finansiering m.m.*

att riksdagen med anledning av förslag 1989/90:8 och motionerna 1989/90:Sf41 yrkandena 2–4, 1989/90:Sf42 yrkande 1 i denna del, 1989/90:Sf45 yrkande 2, 1989/90:Sf260 och 1989/90:Sf297 yrkande 4

dels överlämnar riksdagens revisorers förslag till regeringen, *dels* som sin mening ger regeringen till kännat vad utskottet anfört,

3. beträffande *obligatorisk arbetsgivarförsäkring*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf268 yrkande 1 och 1989/90:Sf40 yrkande 1,

res. 1 (m)

4. beträffande *utredning m.m. om samordning mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf42 yrkande 2, 1989/90:Sf262 yrkandena 1 och 2, 1989/90:Sf297 yrkande 1, 1989/90:Sf312 yrkande 4 och 1989/90:Sf346 yrkande 5,

res. 2 (fp)

res. 3 (c)

res. 4 (mp)

5. beträffande *omedelbar förlängning av samordningstiden*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf40 yrkande 2, 1989/90:Sf268 yrkande 2 och 1989/90:Sf346 yrkande 6,

res. 5 (m, fp)

6. beträffande *preliminära beslut*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf45 yrkande 1,

7. beträffande *kvinnors arbetsskador*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf372 yrkande 3 i denna del,

res. 6 (c)

8. beträffande *ersättning från AMF*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf268 yrkande 3 och 1989/90:Sf297 yrkande 3,

res. 7 (m, fp, mp)

9. beträffande *försäkring för skolbarn*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf243,

10. beträffande *fosterskador*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf372 yrkande 3 i denna del,

11. beträffande *asbestskadade*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf361,

12. beträffande *företagshälsovården, yrkesinspektionen m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf41 yrkandena 5 och 6,
1989/90:Sf42 yrkande 1 i denna del, 1989/90:Sf43, 1989/90:Sf44
och 1989/90:Sf45 yrkande 3.

res. 8 (fp)

res. 9 (c)

res. 10 (vpk)

Utskottet hemställer vidare att ärendet skall avgöras efter endast en
bordläggning.

Stockholm den 3 april 1990

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp),
Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Margit Gennser (m), Nils-Olof
Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Maud Björnemalm (s), Hans Dau
(m), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson
(vpk), Ragnhild Pohanka (mp), Christina Pettersson (s), Arne Mell-
qvist (s) och Bo Finnkvist (s).

Reservationer

1. Obligatorisk arbetsgivarförsäkring (mom. 3)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Av
den" och slutar med "yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Arbetskadeförsäkringen i sin nuvarande utformning har visat sig
vara ett mycket svårhanterligt och alltför kostnadskrävande instrument
för att tillgodose behovet av extra försäkringskydd utöver den allmän-
na sjukförsäkringen för dem som skadar sig i arbetet. Enligt utskottets
mening bör därför en ny utredning av arbetskadeförsäkringen om-
gående tillsättas. En utgångspunkt för utredningen bör vara att den
allmänna sjukförsäkringen — oavsett orsaken till skadan eller sjukdo-
men — skall täcka alla vårdkostnader och, med nuvarande sjukpen-
ningnivå, i princip 90 % av inkomstbortfallet under sjukskrivningsti-
den. Utredningen bör få i uppdrag att undersöka om försäkringskyd-
det för dem som får sin arbetsförmåga bestående nedsatt till följd av
arbetsskada kan tillgodoses genom en obligatorisk ansvarighetsförsäk-
ring för arbetsgivare. En sådan ansvarighetsförsäkring bör kunna teck-
nas i försäkringsbolag, och det bör vara möjligt att i avtal mellan
parterna reglera hur försäkringen i detalj skall vara uppbyggd. En
ansvarighetsförsäkring enligt denna modell skall också kunna omfatta i

dag oförsäkrade grupper eller enskilda personer. Försäkringspremierna som en arbetsgivare skall erlägga bör kunna relateras till det förväntade skadeutfallet. Detta skulle utgöra ett incitament för arbetsgivaren att ta ett ökat ansvar för arbetsmiljön. Den personal som i dag handlägger arbetsskadeärenden vid försäkringskassorna skulle i stället kunna ägna sig åt rehabilitering av långtidssjukskrivna och handikappade. Kostnaderna för den allmänna försäkringen skulle då bli lägre genom att sjukskrivningstiderna kunde förkortas och antalet förtidspensioneringar kunde minskas. Utskottet tillstyrker således bifall till motionerna Sf40 yrkande 1 och Sf268 yrkande 1.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *obligatorisk arbetsgivarförsäkring*
att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf268 yrkande 1 och 1989/90:Sf40 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Utredning m.m. om samordning mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen (mom. 4)

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "riksdagens åtgärd." bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att handläggningstiderna i arbetsskadeärenden vid försäkringskassorna är oacceptabelt långa trots att många åtgärder vidtagits för att förkorta handläggningstiderna. De långa väntetiderna är även ett hinder för en effektiv rehabilitering av de arbetsskadade. Kostnaderna för försäkringen har dessutom ökat starkt, och utgifterna för försäkringen överstiger sedan några år tillbaka inkomsterna med kraftiga underskott i arbetsskadefonden till följd.

Genom den allmänna försäkringen och avtal på arbetsmarknaden har flertalet arbetstagare numera full kompensation för sitt inkomstbortfall vid vanlig sjukdom. Motivet för att ha en särskild arbetsskadesjukpenning har därmed försvagats. Eftersom arbetsskadeförsäkringen inte är nödvändig för det förebyggande arbetarskyddet anser utskottet att en utredning omgående bör tillsättas med uppgift att överväga en integration av arbetsskadeförsäkringen med sjukförsäkringen.

Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *utredning m.m. om samordning mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf346 yrkande 5 och med avslag på motionerna 1989/90:Sf42 yrkande 2, 1989/90:Sf262 yrkandena 1 och 2, 1989/90:Sf297 yrkande 1 och 1989/90:Sf312 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Utredning m.m. om samordning mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen (mom. 4)

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "riksdagens åtgärd." bort ha följande lydelse:

Genom den allmänna sjukförsäkringen och kompletterande försäkringar eller sjuklönen har i stort sett alla anställda numera full kompensation för sitt inkomstbortfall vid sjukdom. Med hänsyn härtill anser utskottet att kompensationsnivån inom sjukförsäkringen snarast bör höjas till 100 %. En sådan höjning möjliggör en samordning mellan sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. Samtidigt försvinner behovet av särskilda ersättningar från kompletterande försäkringar som i många fall innebär en överkompensation till den sjuke.

Genom en samordning mellan sjuk- och arbetsskadeförsäkringen kommer försäkringskassorna att avlastas arbetet med de korta sjukfallen i arbetsskadeärenden, och kassornas personal kan i stället arbeta mer med rehabiliteringsåtgärder. Försäkringskassorna får även bättre förutsättningar att snabbt handlägga livräntefallen samt ge en korrekt behandling av dessa.

Vad sålunda anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *utredning m.m. om samordning mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf42 yrkande 2 och 1989/90:Sf262 yrkandena 1 och 2 samt med avslag på motionerna 1989/90:Sf297 yrkande 1, 1989/90:Sf312 yrkande 4 och 1989/90:Sf346 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. Utredning m.m. om samordning mellan arbetsskadeförsäkringen och sjukförsäkringen (mom. 4)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "riksdagens åtgärd." bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att handläggningstiderna i arbetsskadeärenden vid försäkringskassorna är oacceptabelt långa trots att många åtgärder vidtagits för att förkorta dem. Det har visat sig mycket svårt att under väntetiden bedriva aktiva rehabiliteringsinsatser. Tvärtom blir det ofta så att skadorna förvärras under tiden, och det blir ännu svårare att få den skadade att senare återgå till arbetet. Det bör därför allvarligt prövas att samordna sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. Er-

sättningsnivån under sjukskrivningstiden skulle därvid kunna ligga något över sjukförsäkringens nivå. Regeringen bör snarast tillsätta en utredning med uppdrag att lämna förslag om en sådan samordning.

Det anförda bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *utredning m.m. om samordning mellan arbetska-
deförsäkringen och sjukförsäkringen*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf297 yrkande 1 och 1989/90:Sf312 yrkande 4 samt med avslag på motionerna 1989/90:Sf42 yrkande 2, 1989/90:Sf262 yrkandena 1 och 2 och 1989/90:Sf346 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Omedelbar förlängning av samordningstiden (mom. 5)

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Margit Gennser (m), Hans Dau (m) och Barbro Sandberg (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "riksdagens åtgärd." bort ha följande lydelse:

I avvaktan på att åtgärder vidtas för att man skall komma till rätta med de stora ärendebalanserna vid försäkringskassorna och kostnaderna för arbetsskadeförsäkringen bör samordningstiden mellan sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen förlängas från 90 till 180 dagar. Detta bör minska tillströmningen av nya ärenden till försäkringskassorna och möjliggöra en snabbare behandling av återstående ärenden. Kostnaderna för arbetsskadeförsäkringen kommer även att minska. Regeringen bör därför snarast återkomma med förslag så att en förlängning av samordningstiden kan träda i kraft den 1 juli 1990.

dels att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. beträffande *omedelbar förlängning av samordningstiden*

att riksdagen med anledning av motionerna 1989/90:Sf40 yrkande 2, 1989/90:Sf268 yrkande 2 och 1989/90:Sf346 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Kvinnors arbetsskador (mom. 7)

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Riksdagens revisorer" och på s. 16 slutar med "denna del." bort ha följande lydelse:

Riksdagens revisorer har i sin rapport 1988/89:5 redovisat en praxisstudie som avsett en genomgång av försäkringsdomstolarnas avslagsbeslut i arbetsskadeärenden under sista kvartalet 1988. Studien har kompletterats med en mindre undersökning av försäkringskassornas

avslagsbeslut under november 1988. Mot bakgrund av dessa undersökningar, som enligt revisorerna visar på bl.a. könsrelaterade skillnader, ifrågasätter revisorerna om kvinnorna behandlas hårdare än männen.

Utskottet anser att revisorernas rapport stöder vad som anförs i motion Sf372, nämligen att kvinnor med monotona arbeten har svårt att få sina sjukdomsbesvär godkända som arbetsskada. Med hänsyn härtill anser utskottet att en översyn bör göras av lagen om arbetsskade försäkring i syfte att komma till rätta med detta problem.

Det anförda bör riksdagen med bifall till motion Sf372 yrkande 3 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 7 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

7. beträffande *kvinnors arbetsskador*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf372 yrkande 3 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Ersättning från AMF (mom. 8)

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Margit Gennser (m), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "inte föranleda." bort ha följande lydelse:

De allmänna försäkringskassorna samarbetar i arbetsskadeärenden med AMF-trygghetsförsäkring i enlighet med bestämmelser i riksförsäkringsverkets kungörelse (RFFS 1979:20). Utskottet konstaterar att, såvitt gäller s.k. serviceärenden, dessa åsamkar försäkringskassorna stora administrativa kostnader. AMF erlägger dock inte någon ersättning för försäkringskassornas utredningsarbete. Visserligen har riksförsäkringsverket tagit upp förhandlingar med AMF i denna fråga, men utskottet anser att regeringen — i enlighet med förslag som arbetsskadeutredningen lämnade i sitt betänkande SOU 1985:54 — skall förordna *dels* att försäkringskassorna skall handlägga serviceärenden åt AMF, *dels* att AMF skall ersätta kassorna för självkostnaden för detta biträde. Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen med bifall till motionerna Sf268 yrkande 3 och Sf297 yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *ersättning från AMF*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf268 yrkande 3 och 1989/90:Sf297 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Företagshälsovården, yrkesinspektionen m.m. (mom. 12)

1989/90:SfU15

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "riksdagens åtgärd." bort ha följande lydelse:

Arbetskyddsverket har till uppgift att förbättra miljön på landets arbetsplatser så att färre personer skadas av sitt arbete. Yrkesinspektionen, som är en del av arbetskyddsverket, skall följa arbetskyddets utveckling och utöva tillsyn i sina distrikt. Utskottet anser att arbetsplatser som har flera anmälda arbetsskador därvid regelbundet måste bli föremål för tillsyn och uppföljning från yrkesinspektionens sida.

Det anförda bör riksdagen med bifall till motion Sf45 yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 12 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

12. beträffande *företagshälsovården, yrkesinspektionen m.m.*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf45 yrkande 3, med anledning av motion 1989/90:Sf42 yrkande 1 i denna del och med avslag på motionerna 1989/90:Sf41 yrkandena 5 och 6, 1989/90:Sf43 och 1989/90:Sf44 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

9. Företagshälsovården, yrkesinspektionen m.m. (mom. 12)

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "riksdagens åtgärd." bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka betydelsen av en god arbetsmiljö. Det är även viktigt att arbetsgivarna ges ett större ansvar för arbetsmiljön. Införandet av en arbetsgivarperiod skulle innebära ett incitament för arbetsgivaren att vidta såväl arbetsmiljöförbättringar som rehabiliteringsåtgärder. Tänkbart vore att "VDN-deklarera" de särskilt utsatta arbetena på en arbetsplats.

Det är också av stor betydelse om försäkringskassornas personal, bl.a. genom att befrias från hanteringen av de korta sjukfallen vid arbetsskador, kan arbeta med rehabiliteringsåtgärder. Även företagshälsovårdens och yrkesinspektionens roll bör förstärkas. T.ex. skulle sjuk-anmälningar kunna meddelas företagshälsovården som då snabbt kan vidta åtgärder för att förebygga ytterligare skadefall.

dels att moment 12 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

12. beträffande *företagshälsovården, yrkesinspektionen m.m.*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf42 yrkande 1 i denna del samt med anledning av motionerna 1989/90:Sf41

yrkandena 5 och 6, 1989/90:Sf43, 1989/90:Sf44 och 1989/90:Sf45 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till kända vad utskottet anfört.

1989/90:SfU15

10. Företagshälsovården, yrkesinspektionen m.m. (mom. 12)

Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "riksdagens åtgärd." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att företagshälsovården bör ges en självständig och oberoende ställning i förhållande till arbetsgivaren. Det är även viktigt att en utbyggnad av företagshälsovården kombineras med en ökad grundforskning inom yrkesmedicinen. Härigenom förbättras möjligheterna att förebygga och undanröja dåliga arbetsmiljöer. De yrkesmedicinska klinikerna måste ha tillgång till heltäckande arbetsskaderegister och statistik inom sina områden. Genom en fristående företagshälsovård och en utbyggnad av de yrkesmedicinska klinikerna ökas förutsättningarna för företagshälsovården att mer aktivt medverka vid utredningar om arbetsskador. Därigenom skulle arbetsskadeutredningarna både förbättras och påskyndas.

Det anförda bör riksdagen med bifall till motion Sf41 yrkandena 5 och 6 som sin mening ge regeringen till kända.

dels att moment 12 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

12. beträffande *företagshälsovården, yrkesinspektionen m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf41 yrkandena 5 och 6, med anledning av motion 1989/90:Sf42 yrkande 1 i denna del samt med avslag på motionerna 1989/90:Sf43, 1989/90:Sf44 och 1989/90:Sf45 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till kända vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Grundläggande principer för arbetsskadeförsäkringen

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anför:

Sedan arbetsskadeförsäkringens ikraftträdande år 1977 har antalet arbetsskadeanmälningar under ett år ökat med över 33 %. Ökningen av antalet arbetsskadeärenden kan nästan helt hänföras till besvär i det muskelo-skelettala systemet. Orsakerna till detta hänger sannolikt samman med förändringen av bevisreglerna.

Den nu angivna utvecklingen har lett till snabbt stigande utgifter. Sedan år 1987 är arbetsskadefondens behållning negativ. "Utlåningen" från staten till arbetsskadefonden beräknas år 1990 bli 7,7 miljarder

kronor och, om utvecklingen får fortsätta, konstaterar riksdagens revisorer att staten år 1995 sammanlagt subventionerat försäkringen med ca 90 miljarder kronor. Till detta belopp kommer statens bidrag till försäkringens administration.

I yrkesskadeutredningens betänkande (SOU 1966:54) förordades att bevisregeln för sambandet mellan arbete och yrkesskada skulle behållas oförändrad i lagstiftningen. Någon annan mening hävdades inte heller i proposition 1967:147 med förslag om förändringar i lagen om yrkesskadeförsäkring. Vid riksdagsbehandlingen av ifrågavarande proposition anförde dock andra lagutskottet i sitt betänkande 1967:68 att bevisregeln för arbetsskada skulle vidgas. Samband skulle anses föreligga, såvida inte skälen mot ett samband var betydligt starkare än skälen för ett samband. Riksdagen godtog utskottets förslag.

I SOU 1975:84, som föregick nuvarande lagstiftning inom arbetsskadeförsäkringen, konstaterades att utvecklingen successivt gått mot en för de skadade mer generös bedömning av kravet på samband mellan olycksfallet/yrkessjukdomen och den yppade skadan. Utredningen konstaterade dessutom att tillämpningen i stort fungerat väl och föreslog därför inga ändringar. Samtidigt framhöll utredningen att det inte var möjligt att låta nuvarande bevisregel få giltighet för hela fältet av de sjukdomar som enligt kommitténs förslag skulle komma att föras in under lagen. För vissa sjukdomar var svårigheterna att fastställa orsaken särskilt stora. Olika faktorer i såväl arbetet som privatlivet kunde medverka till sjukdomens uppkomst, och det var ofta inte möjligt att avgöra vilka faktorer som var mest betydelsefulla. Särskilt gällde detta, enligt utredningen, psykiska och psykosomatiska sjukdomar. Betydande bedömningssvårigheter ansågs även föreligga beträffande sådana sjukdomar för vilka grundsjukdomen kunde härledas till degenerativa förändringar eller vilkas ursprung över huvud taget inte kunde fastställas. Av denna anledning föreslog utredningen en strängare bevisprövning för tre grupper av sjukdomar, nämligen reumatologisk sjukdom, annan sjukdom i ryggrad och leder samt psykisk och psykosomatisk sjukdom.

Det framstår klart — bl.a. av revisorernas rapport — att arbetsskadeförsäkringen måste förändras radikalt.

Vi har i reservation 1 framfört den moderata ståndpunkten att en obligatorisk ansvarighetsförsäkring i försäkringsbolag bör tillskapas. En utredning om arbetsskadeförsäkringen bör således omgående tillsättas.

När nu arbetsskadeförsäkringen återigen måste förändras, behöver ett flertal åtgärder vidtas. Det gäller bl.a. rehabiliteringsinsatser, snabba handläggning av arbetsskadefall men framför allt förändringar med inriktning på att bringa kostnadsutvecklingen inom arbetsskadeförsäkringen under kontroll. I detta syfte bör bevisreglerna och de synpunkter som två offentliga utredningar — SOU 1966:54 och SOU 1975:84 — framförde ännu en gång övervägas. En hel del talar för att en viss skärpning av bevisreglerna skulle skapa mindre orättvisor än en sänkning av ersättningsnivån på det sätt som riksdagens revisorer övervägde.

2. Arbetskadeförsäkringens finansiering m.m.

1989/90:SfU15

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Margit Gennser (m), Hans Dau (m) och Barbro Sandberg (fp) anför:

Genom införandet av en arbetsgivarperiod varigenom arbetsgivaren tar över kostnadsansvaret för sjukpenningen under de första 14 dagarna av en sjukskrivning skulle arbetsgivaren få ett ekonomiskt incitament till att vidta förbättringar i arbetsmiljön och genomföra rehabiliteringsåtgärder.

Vi har under den allmänna motionstiden väckt förslag om införandet av en sådan arbetsgivarperiod. Motionerna behandlas i utskottets betänkande 1989/90:SfU10. Regeringen har emellertid i proposition 1989/90:114 om ekonomisk-politiska åtgärder m.m. aviserat förslag om införande av en arbetsgivarperiod de första 14 dagarna av en sjukskrivning, men där arbetsgivarna som kompensation för att de tar över kostnadsansvaret för sjukpenningen under denna tid endast skall få nedsättning av sjukförsäkringsavgiften med en procentenhet. Detta innebär en betydande kostnadsövertäckning och i realiteten en skattehöjning om ca 9 miljarder kronor. Skulle dessutom arbetsgivarna betala socialavgifter på sjukersättningen kommer kostnadsökningarna enligt näringslivets beräkningar att uppgå till drygt 16 miljarder kronor.

Vi anser att en sådan utformning av arbetsgivarperioden inte kommer att medföra samma incitament för arbetsgivaren att vidta arbetsmiljöförbättringar och rehabiliteringsåtgärder. Vi anser vidare att den splittrade behandlingen av frågan om införandet av en arbetsgivarperiod men även av sjuk- och arbetskadeförsäkringen i sin helhet dels visar på en oförmåga från regeringens sida att hantera kostnadsökningarna inom socialförsäkringen, dels fördröjer nödvändiga åtgärder på området.

3. Preliminära beslut

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anför:

Redan i dag finns det lagtekniska möjligheter att fatta preliminära beslut om ersättning vid en arbetsskada. Med hänsyn till vad som från olika håll anförts om att det är svårt att motivera en arbetsskadad att genomgå rehabilitering innan han fått besked om att skadan godkänts som arbetsskada anser vi att försäkringskassorna i betydligt större utsträckning bör använda sig av möjligheten att fatta preliminära beslut.